

Asia: VN/27065/2023

Lausuntopyyntö ehdotuksesta poliisin tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi poliisilain, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain, rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain sekä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Asianajajat (jäljempänä ”Asianajajat”) kiittää mahdollisuudesta lausua ehdotuksesta poliisin tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Yleistä

Suomen Asianajajat kannattaa lähtökohtaisesti viranomaisten välistä tietojensaantia koskevien säännösten kehittämistä ja uudistamista. Ehdotettuja muutoksia on pidettävä tarpeellisena esimerkiksi henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

Suomen Asianajajat haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota jäljempänä mainittuihin seikkoihin, jotka ovat ongelmallisia sekä kansalaisten yksityisyydensuojan että viranomaistoiminnan tarpeellisuusperiaatteen noudattamisen kannalta. Suomen Asianajajat pitää nyt ehdotettuja muutoksia huomattavan laajoina ja katsoo, ettei nykytilanne edellytä tiedonsaanti- ja luovutussäätelyn laajuutta esityksessä ehdotetuilla tavoilla.

Lisäksi Suomen Asianajajat katsoo, että ehdotuksessa esitetyt lakimuutokset edellyttäisivät laajuutensa ja yleisluontoisuutensa vuoksi perustuslain säätämisyjärjestystä ja niitä ei sen vuoksi tulisi liittää hallituksen esitykseen.

Yksityiskohtaiset huomiot

Poliisin tiedonsaantioikeus

Hallituksen esityksen mukaan tiedonsaanti ja tietojen luovutussäännöksiä muutettaisiin siten, että ne mahdollistaisivat nykyistä paremmin poliisin tietojenvaihdon muiden viranomaisten kanssarikosten ennalta estämiseksi tai etsintäkuulutetun tavoittamiseksi.

Suomen Asianajajat pitää ehdotettua lakimuutosta ongelmallisena erityisesti tietosuojan ja yksityiselämän suojan kannalta, sillä etenkin muotoilu ”ennalta estämiseksi” tarkoittaisi käytännössä sitä, että poliisille annettaisiin laaja oikeus vaatia tietoja keneltä tahansa milloin tahansa ilman riittäviä rajoituksia.

Suomen Asianajajat katsoo, että tällainen säätely saattaisi johtaa perusoikeuksien, etenkin yksityiselämän suojan, tarpeettomaan kaventumiseen, heikennettyyn oikeusturvaan sekä viranomaisten toimivallan väärinkäytön riskin lisääntymiseen.

Suomen Asianajajat korostaa, että tiedonsaantioikeuden tulee olla selkeämmin rajattu ja se tulee alistaa asianmukaiselle valvonnalle. Suomen Asianajajat myös korostaa, että etsintäkuulutetun tavoittamiseksi on tällä hetkellä tarjolla sellaisia keinoja, jotka eivät loukkaa tietosuojaa tai yksityiselämän suojaa.

Suomen Asianajajat katsoo, että uhkasakon asettamista on pidettävä tarpeettomana. Riittävänä on pidettävä rikoslain 16 luvun 2 §:ssä sanktioitua virkamiehen vastustamista.

Poliisin tiedonluovutusoikeus

Suomen Asianajajat katsoo kokonaisuudessaan esityksessä ehdotetun poliisin oma-aloitteisen tiedonluovutusoikeuden ilman yksilöityä pyyntöä salassapitosäännösten estämättä erityisen ongelmalliseksi. Käytäntö saattaa johtaa tietosuojan ja perusoikeuksien tarpeettomaan loukkaamiseen. Suomen Asianajajat painottaa, että tietojen luovutuksen tulee aina perustua yksilöityyn pyyntöön. Poliisin tiedonluovutusoikeus on jäänyt ehdotetussa sääntelyssä liian yleisluontoiselle tasolle ja se on yksilöitävä tarkemmin.

Suomen Asianajajat pitää ehdotettua poliisilain 7 luvun 2 §:ää kokonaisuudessaan, etenkin sen 1 kohtaa, jonka mukaan poliisi saa luovuttaa tietoja muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jos tietojen luovuttamista on pidettävä viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle kuuluva tehtävän tai tärkeä yleisen tai yksityisen edun vuoksi, erittäin ongelmallisena. Säännökseen tulisi tarkkarajaisesti listata ne viranomaistahot, joille tietoja saa luovuttaa, eikä tietojen luovuttaminen yksityisille toimijoille voi olla mahdollista. Yksityiselämän suojaa on pidettävä etenkin julkista tehtävää hoitavalle kuuluvaa tehtävää tärkeämpänä.

Mikäli kyseisen säännöksen katsotaan olevan välttämätön, Suomen Asianajajat esittää, että pykälään tulisi sisällyttää enintään 2 ja 3 kohdat. Lisäksi tietojen luovutus tulisi sallia ainoastaan viranomaisen tai julkista tehtävää hoitavan yhteisön pyynnön perusteella.

Edellä esitetyssä viitataan Rajavartiolaitoksen ja Tullin osalta samoihin näkökohtiin, mistä poliisin osalta on lausuttu. Perustelut ovat niin ikään yhdenmukaiset.

Tietojen saanti sosiaali- ja terveydenhuollosta

Suomen Asianajajat ehdottaa ehdotetun poliisilain 6 luvun 5 §:n muuttamista siten, että säännöksestä poistetaan tietojen saanti sosiaali- ja terveydenhuollosta sellaisen rikoksen paljastamiseksi ja selvittämiseksi, josta ankarin säädetty rangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta

ja muut erikseen mainitut rikoslain mukaiset teot sekä henkilön tavoittamiseksi vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa tai tuomioistuimen noutamista varten.

Etenkin muotoilu, joista ankarin säädetty rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, kattaa erittäin laajan joukon rikostyyppejä. Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan tämä voi johtaa siihen, että tietojen saanti sosiaali- ja terveydenhuollosta olisi mahdollista huomattavasti useammin kuin mitä yksityiselämän suoja ja tietosuojat edellyttäisivät. Suomen Asianajajat korostaa, että henkilön tavoittaminen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa tai tuomioistuimeen noutamista varten ei edellytä missään tilanteessa arkaluotoisten tietojen luovutusta. Tällaisiin toimiin on käytettävissä perusoikeuksia paremmin turvaavia keinoja, eikä arkaluotoisten tietojen käsittely ole tässä yhteydessä oikeasuhtaista tai välttämätöntä.

Esityksen mukaan sääntely vaikuttaisi siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollosta voitaisiin antaa poliisille, Rajavartiolaitokselle ja Tullille nykyistä useammin tieto, josta voisi käydä ilmi potilaan hoitosuhde tai sosiaalihuollon asiakassuhde. Vaikka useissa tapauksissa olisi mahdollista poistaa luotettavista tiedoista potilaan hoitosuhteen tai asiakassuhteen paljastava tieto, joissakin tapauksissa terveydentilaa koskeva tieto voisi olla pääteltävissä esimerkiksi terveydenhuoltoyksikön nimestä.

Suomen Asianajajat katsoo ehdotetun sääntelyn herättävän huolta siitä, että laajennetut tiedonsaantioikeudet voisivat johtaa salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen ilman riittävää oikeudellista perustetta, ilman yksilöllistä harkintaa sekä ilman riittävää ja asianmukaista valvontaa. Muutos voisi heikentää luottamuksellista suhdetta potilaan ja terveydenhuollon ammattilaisen välillä sekä vaarantaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden käytettävyyden, jos kansalaiset alkavat pelätä tietojensa päätymistä viranomaisille.

Suomen Asianajajat toteaa, että terveydentilaa koskevien tietojen erityinen arkaluonteisuus edellyttää tavallista korkeampaa suojaustasoa sekä tietojen luovuttamisen tulisi olla viimesijainen keino.

Enne Heidi
Suomen Asianajajat